

tiviteten i de Svar, vor Videnskab kan give, men først og fremmest skabte han hos det unge Slægtled Interesse for en Udvikling af social Lovgivning i dennes forskellige Afskygninger. Der er i vore Dage en voksende Følelse af, at Samfundet bør radikalt ændres, og dermed ogsaa en Tendens til at kaste Vrag paa den sociale Lovgivning; man kan maaske derfor nu vanskeligt forstaa, hvilken Betydning W. i sin Tid havde for de studerende ved at vække deres Interesse for sociale Spørgsmaal — men for dem fandt den Følelse af social Uretfærdighed i det bestaaende Samfund, som Ungdommen mere eller mindre ubevidst nærer, Udtryk heri.

W. blev den af Universitetets Lærere de studerende kom til at staa nærmest; altid følte man hans varme Interesse for Studenters Ve og Vel — flere var vi jo ikke den Gang, end at et personligt Forhold kunde komme frem mellem Lærer og Elev. Og siden som Kandidat tog han sig ogsaa af en — hvor mange Støvlesaaler har han mon ikke slidt for sine Elevers Skyld. Om ham kan det med Sandhed siges, at han var: professor, simul et præceptor.

Axel Nielsen.

III

En væsentlig Del af Professor Westergaards Livsgerning faldt uden for Universitetet. Den trofaste Omsorg, hvormed han fulgte sine Elever, baade i Studietiden og senere, hang sammen med hans Ærbødighed for det enkelte Menneskelivs Værdi. Denne Følelse drev ham til praktisk socialt Arbejde, til Arbejde for det Maal, der var det centrale i al Westergaards Virke, den kirkelige Indsats iberegnet: hans Medmenneskers, særlig de fattigstes, Velværd.

I sit sidste litterære Arbejde, den som Manuskript trykte lille Bog: *Bikubens Bidrag til Løsning af Samfundsopgaverne* (Sommeren 1936) — der som alle Westergaards Bøger giver den opmærksomme Læser mere end han venter ved at blade i den — dvæler han ved den ustandselige Brydning, der foregaar mellem de to store Drivkræfter, der behersker den menneskelige Tilværelse: Trangen til Selvhævdelse, Individualismen, paa den ene Side, og Fællesfølelsen, Samfundsinstitutionerne, der samler Individerne til Løsning af fælles Opgaver, paa den anden. Westergaard fremhæver om denne Brydning, at den dels foregaar mellem Samfundsklasserne, dels skifter fra den ene Periode til den anden, saaledes at det til den ene Tid er Individualismen, som har Over-

tiviteten i de Svar, vor Videnskab kan give, men først og fremmest skabte han hos det unge Slægtled Interesse for en Udvikling af social Lovgivning i dennes forskellige Afskygninger. Der er i vore Dage en voksende Følelse af, at Samfundet bør radikalt ændres, og dermed ogsaa en Tendens til at kaste Vrag paa den sociale Lovgivning; man kan maaske derfor nu vanskeligt forstaa, hvilken Betydning W. i sin Tid havde for de studerende ved at vække deres Interesse for sociale Spørgsmaal — men for dem fandt den Følelse af social Uretfærdighed i det bestaaende Samfund, som Ungdommen mere eller mindre ubevidst nærer, Udtryk heri.

W. blev den af Universitetets Lærere de studerende kom til at staa nærmest; altid følte man hans varme Interesse for Studenters Ve og Vel — flere var vi jo ikke den Gang, end at et personligt Forhold kunde komme frem mellem Lærer og Elev. Og siden som Kandidat tog han sig ogsaa af en — hvor mange Støvlesaaler har han mon ikke slidt for sine Elevers Skyld. Om ham kan det med Sandhed siges, at han var: professor, simul et præceptor.

Axel Nielsen.

III

En væsentlig Del af Professor Westergaards Livsgerning faldt uden for Universitetet. Den trofaste Omsorg, hvormed han fulgte sine Elever, baade i Studietiden og senere, hang sammen med hans Ærbødighed for det enkelte Menneskelivs Værdi. Denne Følelse drev ham til praktisk socialt Arbejde, til Arbejde for det Maal, der var det centrale i al Westergaards Virke, den kirkelige Indsats iberegnet: hans Medmenneskers, særlig de fattigstes, Velværd.

I sit sidste litterære Arbejde, den som Manuskript trykte lille Bog: *Bikubens Bidrag til Løsning af Samfundsopgaverne* (Sommeren 1936) — der som alle Westergaards Bøger giver den opmærksomme Læser mere end han venter ved at blade i den — dvæler han ved den ustandselige Brydning, der foregaar mellem de to store Drivkræfter, der behersker den menneskelige Tilværelse: Trangen til Selvhævdelse, Individualismen, paa den ene Side, og Fællesfølelsen, Samfundsinstitutionerne, der samler Individerne til Løsning af fælles Opgaver, paa den anden. Westergaard fremhæver om denne Brydning, at den dels foregaar mellem Samfundsklasserne, dels skifter fra den ene Periode til den anden, saaledes at det til den ene Tid er Individualismen, som har Over-

taget, til andre Tider Fællesfølelsen. Er det for Tiden Fællesfølelsen, der præger Samfundslivet (og f. Eks. medfører, at Arbejderforsikringen ikke længere er tilstrækkelig til Løsningen af Arbejdsløshedsspørgsmaalet), vil der engang igen komme en Tid, hvor Individualismen vinder stærkere Magt over Sindene.

Professor Westergaards sociale Arbejde var bygget over den tilsvarende Dobbeltthed: Sociallovgivningen skal støtte de økonomisk svage, naar Samfundsforholdene stiller dem i vanskelige Situationer, og den enkelte skal i sine økonomiske Dispositioner tænke paa sin Fremtid, hvad enten det er store eller smaa Beløb, han kan afse dertil. Westergaards Arbejde i Forsikringsvæsenets og Spiresagens Tjeneste hørte saaledes ud fra hans egne Synspunkter uløseligt sammen med hans Arbejde for den sociale Forsikrings Fødsel og Fremgang — det var to Sider af samme Sag.

Derfor deltog han med stor Glæde i Ledelsen af en Institution som Bikuben (hvor han var Direktør i 50 Aar, 1886—1936), der har saa mange smaa Sparere. Særlig interesserede det Westergaard at organisere de særlige »Formaalsopsparinger«, som Bikuben har, og som under særlige Former, en Art Tontine, præmierer Opsparing til Alderdommen, til det Tidspunkt, da ens Børn bliver voksne og — fra 1936 — til Erhvervelsen af eget Hjem.

Ud fra den samme sociale Tanke førtes Professor Westergaard ind i Forsikringsvæsenet. Men der var ogsaa et andet Motiv for Professor Westergaard til at kaste sig ud i praktisk Forsikringsvirksomhed. Det hang sammen med noget af det karakteristiske ved Westergaard som Statistiker: Den teoretiske Statistik skal vise sig anvendelig i Livets Tjeneste, og gennem Anvendelsen bevises Teoriernes Rigtighed og fødes nye Idéer. Og Forsikringsvirksomheden frembyder jo i rigt Maal Opgaver af denne Art. Enhver rationel Tarif maa bero paa en Undersøgelse af Skadeshyppighedens Størrelse for de forskellige Arter af Forsikringer, og der fremkommer ved dette Arbejde en Vekselvirkning mellem rationel Forsikringsvirksomhed og Arbejde af rent teoretisk statistisk Art, som netop hang nøje sammen med Westergaards statistiske Arbejdsmetode.

Westergaard blev igennem dette Arbejde statistisk Opdrager for dansk Forsikringsvæsen. Hellere end at nævne de mange Raad og Bestyrelser, har han virket i, vil jeg illustrere hans Indsats ved et Par Eksempler fra hans Arbejdsmark. I 1882 foretoges under hans Ledelse paa Basis af 52 000 Ejendomme indenfor »Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger«

en statistisk Undersøgelse af Brandforsikringstariffens Klasse- og Risikoinddeling, og det Grundlag for Selskabets Tariffer, som W. derved skabte, bruges den i Dag i Dag. I Selskabets Festskrift fra 1917 hedder det om dette Arbejde, at det »bragte en hidtil ukendt Klarhed ind i Tarifbehandlingen og paa en i høj Grad tilfredsstillende Maade har vist sig i Stand til i de senere svære indad som udad bevægede Aar at tjene til at blotte alle de urigtige Fremstillinger, der vrimlede frem.« Arbejder af lignende Art havde han udført under sin kortvarige Ansættelse i Statsanstalten for Livsforsikring (1880—82) og kort efter kaldtes han til Københavns Brandforsikring som Sekretær ved et Udvalg, der var nedsat til Selskabets Modernisering. Hans Arbejde her fortsatte han som Direktør i Selskabet i 50 Aar (1885—1935) baade med Hensyn til Tarifundersøgelser og med Hensyn til Indretningen af Selskabets Genforsikring. Mange morsomme Vidnesbyrd om dette Arbejde og om Forsikringsforhold i forrige Aarhundrede findes i »Erindringer og Betragtninger 1885—1935« (København 1935, til-egnet Københavns Brandforsikring).

Som et andet Eksempel kan — fra Livsforsikringens Omraade — nævnes Oprettelsen af den første Afdeling indenfor dansk Livsforsikring for de »mindre gode Liv«. Det var kommen til at ligge Westergaard paa Sinde at faa gjort noget for disse Mennesker, som Selskaberne afviste. Han foretog derfor en Undersøgelse af Dødeligheden blandt afviste Forsikringssøgende og fandt, at der kunde beregnes Præmier for dem. Paa hans Tilskyndelse indrettede »Danmark«, hvis matematiske Raadgiver i Livsforsikringsafdelingen han var, derefter en særlig Afdeling for disse Forsikringer, hvis Problemer bl. a. afdøde Dr. polit. Jens Pedersen senere har dyrket. Professor Westergaard har selv gjort Rede for sin Undersøgelse i det Festskrift, som »Danmark« udsendte i 1898.

Endelig kan man fra Grænseområdet mellem Socialforsikringen og den private Forsikring nævne Begravelseskassernes Genforsikring, som Westergaard fik oprettet i 1900 sammen med Th. Sørensen og den senere Borgmester P. Knudsen, og hvis Fremgangsmaade i forsikringsmæssig Henseende udelukkende hvilede paa Westergaards Arbejde og Autoritet. Det var en af Westergaards Glæder, at dette Arbejde til Sikring af Begravelseskassernes Økonomi, som ved Sygekasseloven af 1892 var blevet ladt i Stikken, lykkedes saa godt.

Man kunde nævne en Række andre Omraader, f. Eks. indenfor Ulykkesforsikringen, hvor Westergaard i Aarenes Løb har bidra-

get til at give dansk Forsikringsvirksomhed fast Grund at bygge paa og fremhævet Forsikringens sociale Opgaver. Naar hertil lægges hans store litterære Produktion om forsikringsvidenskabelige Spørgsmaal, forstaar man den Anseelse, som Westergaard nød indenfor dansk Forsikringsvæsen, hvis fornemste Repræsentant han i Udlandets Øjne var.

Man kan ikke slutte denne Omtale af Professor Westergaards Virksomhed i det praktiske sociale Arbejde uden at nævne et Spørgsmaal, som optog ham i hans senere Aar: Problemet om de værdifaste Pengeanbringelser. Han skrev første Gang om det i en Artikel i Nationaløkonomisk Tidsskrift 1919 og vendte tilbage til det i begge sine sidste Publikationer, de forannævnte Bøger om Bikuben og Kjøbenhavns Brandforsikring. Naaede han end ikke at besvare Spørgsmaalet, havde han dog — som saa ofte før — affyret Skudet, der satte Tankerne i Bevægelse, og naar Løsningen engang findes, vil man mindes hans Navn.

Der brændte i Harald Westergaards Sind en Flamme, der til daglig gav hans hele Fremtræden Varme, men som kunde slaa ud i lys Lue, naar et Menneskes eller en Sags Skæbne kaldte ham til Handling, til Kamp. I Kampen — som han elskede — havde han Konsekvensernes Mod. Havde han set det rigtige, smuldrede Hindringerne bort; han kunde bringe en Sag fra Debat til Virkelighed. Men i Dagliglivet samlede den varme, stille Magt, der udstraalede fra hans Personlighed, Elever og Medarbejdere — højst forskellige af Herkomst og Uddannelse, af Tro og Livsanskuelse, læg og lærd, verdslige og gejstlige. Disse Forskelle spillede for hans fribaarne Sind ingen Rolle. Professor Westergaards Livsgerning var stor indenfor Videnskab og Samfundsliv; men endnu større — sjældnen — var den gennem den Indflydelse, han udøvede paa denne store Kreds af Mennesker. Han kunde med en stilfærdig Bemærkning aabne vore Øjne for Ting og Sammenhæng, vi ikke før havde set, eller komme med Tanker og Ideer, der gav os Lyst til at tage fat, og han havde Tid til at finde den, der trængte til Hjælp. Igennem hele sin Væren og Virken blev Harald Westergaard en Bekræftelse paa, at Livet er værd at leve.

Jens Toftegaard.